

FUTUR MONUMENT A LA PRESÓ DE DONES DE LES CORTS. PROCÉS OBERT ¹

LES CORTS WOMEN PRISON FUTURE MEMORIAL. OPEN PROCESS

Núria Ricart (CR-Polis - UB) nuriaricartulldemolins@ub.edu

Jordi Guixé (EUROM- UB/ACMe) guixejordi@gmail.com

Recibido: 12/03/2015 Evaluado para corrección: 26/03/2015 Publicado: 14/04/2015

¹ Procés participatiu promogut per:

ACMe (Associació per la Cultura i la Memòria) presodelescorts.org

Associació de Dones Elisenda de Montcada (ADEM)

Associació de Veïns de Les Corts

Associació de Veïns de Sant Ramón Nonat

Banc Solidari

Conèixer Història

Cor Cremat

Cr Polis (Universitat de Barcelona)

Cup Les Corts

Dones de Can Déu

EUROM (European Observatory on Memories – Fundació Solidaritat UB)

ICV

Memòria Silenciada

Taula de Dones del Districte de Les Corts

Xarxa Ciutadana de Les Corts

Familiars d'expreses: Anna Maria Batalla, Libertad Canela Conejero, Flora Duran, Teresa Duran, Esther Lacort, Mª Rosa López, Joan Mercadé, Conxita Romeu, Montserrat Vicente (i segurament molts altres...)

Col·labora:

Associació Catalana d'Expresos Polítics del Franquisme; Fundació Cipriano Garcia – CCOO de Catalunya

ABSTRACT

The moral and political repression carried out in Les Corts Women Prison (1936-1955) has remained forgotten for decades by the whole society, especially by the public institutions responsible for the preservation of our collective memory. It has been civil society –based on previous research works –, the protagonist of a long process of recovery of this forgotten and neglected memory due to political, territorial and gender reasons. The causes of this oblivion are the same that justify the need to remember. The memory recovery strategy is based on the conquest of diverse social media. Amongst them, there is the establishment in 2010 of a memorial site dedicated to the prison: presodelescorts.org. In addition, a participatory process is working on a transversal project for the development of a monument dedicated to the prison's inmates –as well as their daughters and sons-repressed in this institution, as an act of homage in the public space, the same territory where once was the Women's Prison of Les Corts.

Key Words: memory, women prison, Barcelona, monument, public art, civic participation

RESUMEN

La represión política y moral llevada a cabo en La Cárcel de Mujeres de Les Corts (1936-1955) ha permanecido olvidada durante décadas por parte del conjunto de la sociedad, pero sobre todo por parte del conjunto de instituciones públicas responsables del mantenimiento de nuestra memoria colectiva. Ha sido la sociedad civil, -en base a trabajos previos de investigación-, la protagonista de un largo proceso de recuperación de esta memoria olvidada por cuestiones políticas, territoriales y de género. Las causas de su olvido son las mismas que justifican la necesidad de su memoria. La estrategia de recuperación pasa por ir conquistando espacios de socialización en diversos medios, entre los que destaca el establecimiento en 2010 de un espacio memorial dedicado a la prisión: presodelescorts.org. Asimismo, se trabaja de forma transversal y participativa, para la futura construcción de un monumento dedicado a las presas, -y sus hijos y hijas-, represaliadas en esta institución; como acto de homenaje y expresión de la memoria en el espacio público, -en el mismo territorio que un día fue la Cárcel de Mujeres de Les Corts.

Palabras clave: memoria, cárcel de mujeres, Barcelona, monumento, arte público, participación ciudadana

RESUM

La repressió política i moral succeïda a la Presó de Dones de Les Corts (1936-1955) ha restat oblidada durant dècades per part del conjunt de la societat, però sobretot per part del conjunt d'institucions públiques responsables del manteniment de la nostra memòria col·lectiva. Ha estat la societat civil, -en base a treballs previs de recerca-, la protagonista d'un llarg procés de recuperació d'aquesta memòria escapçada per qüestions polítiques, territorials i de gènere. Les causes del seu oblit són les mateixes que justifiquen la necessitat de la seva memòria. L'estratègia de recuperació passa per anar conquerint espais de socialització en diversos medis i mitjans, entre els que destaca l'establiment l'any 2010 d'un espai memorial dedicat a la Presó: presodelescorts.org. Tanmateix, es treballa, de forma transversal i participativa, per la futura construcció d'un monument dedicat a les preses, -i als seus fills i filles-, repressaliades en aquesta institució; com acte d'homenatge i expressió de la seva memòria en l'espai públic, -en el mateix territori que un dia va ser la Presó de Dones de Les Corts.

Paraules Clau: memòria, presó de dones, Barcelona, monument, art públic, participació ciutadana

Les memòries col·lectives poden esborrar-se a poc a poc, però les individuals es mantenen, i esdevenen el motor que produeix la recuperació d'aquell passat oblidat. Aquesta recuperació és la suma d'actes puntuals, que poden anar forjant en xarxa les imatges compartides d'un passat comú. Aquesta està sent la dinàmica que mou des de l'any 2010 la recuperació de la memòria de la Presó de Dones de Les Corts.

Anomenada "Prisión Provincial de mujeres de Barcelona" durant la dictadura franquista (1939-1955). Va ser prèviament el govern de la Generalitat Republicana qui el va habilitar com a presó amb el nom de Correccional General de Dones. Durant la guerra civil va albergar a preses polítiques d'ideologia dretana i també del POUM (Partit Obrer d'Unificació Marxista). Amb l'entrada de les tropes revoltades a Barcelona el Gener de 1939, la Presó dels Corts es converteix en la Presó Provincial de dones, regida per una ordre religiosa -Les Filles de la Caritat -segons la pràctica habitual a les presons femenines del règim franquista.

A mitjans de 1939 hi havia prop de dues mil recluses, -amb més de quaranta nens-, tancades en aquesta institució. Onze preses polítiques van ser afusellades entre 1939 i 1940 al Camp de la Bota.

Presó de Les Corts. Arxiu Maria Barceló i Mas

Formació general de preses al pati de les Corts.
Memòria del PCNSM de 1953

En el seu extens hort, centenars de preses van ser explotades treballant en benefici de l'ordre religiosa, -sobretot durant els primers anys. Posteriorment, a principis dels anys cinquanta s'obriria un taller de costura que serviria a les preses com a mode de subsistència.

La repressió a les presons de dones franquistes no era només d'ordre polític o social, ho era també moral i per tant de gènere. Aquelles dones, emancipades, que s'havien posicionat políticament durant la república i la guerra; o que senzillament eren de família republicana,...havien de ser reeducades. En un medi hostil com era la presó, eren tractades des d'una posició paternalista bé com nenes esgarriades, bé com persones histèriques incapaces d'assumir el rol domèstic que els pertocava.

El mes d'octubre de 1955 es va tancar la presó i el col·lectiu de preses - dues-centes seixanta-tres, amb dinou nens- va ser traslladat a la Presó Model de Barcelona. Uns anys més tard, on hi havia l'edifici de la presó s'aixecarien els magatzems de El Corte Inglés a la Plaça Maria Cristina, i la resta de la finca seria reparcel·lada i edificada. Aquest canvi d'usos radical de l'àrea promou l'oblit físic i social d'una de les institucions repressores més importants a nivell estatal.

La memòria invisible de les dones repressaliades constitueix un deute de la ciutat de Barcelona envers el reconeixement de la seva història. És la societat civil la que inicia el procés de recuperació d'aquesta memòria escapçada: familiars d'expresses, entitats i associacions de dins i fora del districte com les Dones del 36, grups de recerca de l'àmbit acadèmic,...ciutadans i ciutadanes immersos en un procés obert i col·laboratiu, que ha servit per restituir una part de la memòria col·lectiva de la ciutat i que ha resultat en exposicions, taules rodones, obres de teatre, publicacions i l'establiment d'un espai memorial desenvolupat per l' *Associació per la Cultura i la Memòria de Catalunya* (ACMe) i allotjat a presodelescorts.org.

Centre Cívic Can Deu.
20/11/2013

Ass. veïns Sant Ramón
19/03/2014

Centre Cívic Can Deu.
26/02/2015

L'any 2011 s'obre una nova etapa d'aquest procés amb la definició d'un conjunt de propostes de monumentalització desenvolupades des del Màster de Disseny Urbà de la Universitat de Barcelona² i coordinades pel grup de recerca art, ciutat, societat-CrPOLIS; l'Observatori EUROM (European Observatory on Memories - Fundació Solidaritat UB) i l'associació Acme. Aquest és el punt de partida per encetar a partir de 2013 un procés participatiu, transversal i obert, amb associacions de veïns, grups de dones, familiars d'ex-preses i moltes altres entitats del districte de Les Corts i de fora, amb l'objecte de promoure un Monument en homenatge a les dones, -i als seus fills i filles-, repressaliades en aquesta institució durant el franquisme. (blocs.lescorts.cc/presodedones/).

² Màster de Disseny Urbà de la Universitat de Barcelona. Direcció de projectes d'art públic i memòria (2011-2014): Núria Ricart, Antoni Remesar (Cr.POLIS-UB), Jordi Guixé (EUROM UB-Acme)

PROJECTES: LABORATORI D'IDEES PER AL DEBAT

El mes de juliol de l'any 2013, estudiants del màster de Disseny Urbà de la Universitat de Barcelona, presenten a l'Associació de Veïns de Les Corts els projectes ideats per al Monument a la Presó de Dones. En aquest moment s'inicia una etapa de debat i discussió transversal entre tots els agents implicats. El debat sobre la monumentalització i l'espai públic s'enriqueix durant les reunions; transversals i interdisciplinàries; i van conformant el desenvolupament del propi procés de treball.

El conjunt dels projectes ideats des del Màster serveixen alhora com a motor inicial i com a laboratori de proves formals i conceptuals sobre les que poder discutir. Els debats sobre els llenguatges associats a espais de memòria a nivell global, o les particularitats de la memòria de la presó i el seu procés de recuperació, es van integrant en les sessions de presentació i exposició. En aquestes sessions, la discussió sobre els plantejaments dels projectes serveixen per abordar qüestions fonamentals com les següents:

- Gènere i memòria. La dimensió contemporània de la memòria, com a funció reivindicativa del monument.
- Homenatge a les dones repressaliades. Deute històric de la ciutat de Barcelona.
- Les veus dels testimonis com identificació individual d'una memòria col·lectiva
 - Les 11 dones afusellades com a símbol de la més brutal repressió. El vincle amb el Camp de La Bota.
 - La superació d'una placa. Diversos grups polítics i altres agents, inclosos El Corte Inglés, negocien l'any 2010 la instal·lació d'una placa en memòria de la presó. Placa que no convenç ningú.
- La pertinença o no de l'emplaçament. L'any 2013 el Districte de Les Corts identifica un espai a la cruïlla dels carrers Joan Güell i Europa per a la implantació del Futur Monument
- Expressió i explicació de l'abast territorial de la presó, de la qual no queda cap vestigi.
- Els espais d'intervenció com espais de memòria. La discussió sobre la idoneïtat del pla horitzontal com un lloc per a l'homenatge i la memòria.
- El manteniment i la durabilitat de l'obra
- La gestió del procés de selecció del monument definitiu

En aquest sentit, la presentació i discussió pública dels projectes dels estudiants del curs 2013-2014 el dia 19 de març, és molt enriquidora pel que fa als debats oberts entre els participants en relació a monumentalitat i espai públic.

Irene Grego, Juan Carlos Soria,
Federico Beirao, Mihong Kim

Sandra Díaz, Mariana López, Juan
Carlos Montejo

Pablo Marmissolle;
Frida Marin; Isabel
Navas

Máster en Disseny Urbà, 2014. Direcció de projectes: Núria Ricart, Antoni Remesar (Cr.POLIS – UB);
Jordi Guixé (EUROM-UB)

L'any 2014 comptem amb set projectes dedicats a la Presó de Dones procedents de tres promocions acadèmiques diferents. La voluntat d'exposar-los públicament, obrir el debat a nous actors i superar l'escala local del procés resulta en l'organització de **DONES/PRESÓ. Jornades internacionals i Exposició entorn al Futur Monument a la Presó de Dones de les Corts**, els dies 25 al 27 de novembre de 2014.

RECONEIXEMENT DEL TERRITORI. ANTIC PERÍMETRE DE LA PRESÓ

En paral·lel s'organitzen itineraris per l'antic perímetre de la Presó de Dones. Els recorreguts serveixen per compartir coneixement històric i territorial, però també vivències dels veïns i veïnes en relació al coneixement o desconeixement d'aquesta institució. En concret es busca identificar els canvis succeïts a nivell urbanístic, i destacar les poques traces que actualment trobem de l'antic parcel·lari.

Prèviament a l'organització de les rutes és fonamental dur a terme un estudi dels principals ortofotomapes històrics i plans urbanístics que han afectat aquest territori per tal d'entendre l'evolució soferta en relació al parcel·lari i l'edificació, i arribar a identificar l'antic perímetre de la presó. L'ús agrícola i industrial de tota l'àrea de Les Corts, que estructura el territori fins a mitjans del segle XX, és completament transformat durant el franquisme. El Pla urbanístic aprovat l'any 1958 reparcel·la el sector en forma d'eixample en relació a l'antic nucli urbà.

La venda gradual de les finques marcarà les diverses promocions del seu edificat. En concret, el territori de l'antiga presó vindrà marcat per l'aparició de dos nous carrers: Joan Güell i Europa. Els antics murs del perímetre aniran donant pas a

edificis residencials, hotel, comerç, benzinera, oficines i de forma molt marcada, El Corte Inglés de Diagonal.

Sortint de la plaça Comas a les 11 hores del matí, hem pujat pel carrer Joan Güell. A l'alçada de la benzinera hem identificat un dels accessos a la presó, aquell que donava al carrer Joaquim Molins. La imatge era la d'una porta principal a una finca, sense cap tipus de seguretat penitenciària. L'àrea que ocupava la presó s'obria des d'aquest indret fins arribar a l'avinguda Diagonal, ocupant una gran extensió de terreny d'ús agrícola. Per tal d'entendre la situació de l'edifici principal, situat fins als 60 on es troba actualment el centre comercial El Corte Inglés, hem tombat pel carrer Europa fins l'avinguda de Carles III. Les imatges de la presó preses des d'aquest punt de vista mostren la verdadera cara d'una institució repressora. A continuació hem resseguit el perímetre fins arribar a la plaça dedicada a la Presó l'any 2010 en el mur lateral de El Corte Inglés. Els debats i dissensos esdevinguts en relació a aquesta plaça són part de la història de la recuperació de la memòria de la Presó. A continuació hem arribat a la plaça dedicada a Clara Campoamor, límit septentrional de la institució penitenciària. En l'encreuament entre el carrer Europa i Joan Güell hem observat algunes traces d'aquest límit en el parcelari i edificat actuals. En aquest indret hem debatut sobre la possibilitat de situar el futur monument en aquest xamfrà, coincidint en la importància de mostrar en l'espai públic la situació i abast real del centre penitenciari. Hem acabat la ruta baixant pel carrer Joan Güell fins arribar de nou a la plaça Comas.

Ruta per l'antic perímetre de la Presó. Grup del projecte Dones&Co (Taula de Dones del Districte de Les Corts); grc. art, ciutat, societat – CrPOLIS; EUROM (UB); Conèixer Història. 21/02/2014

Mentre aquesta àrea es va consolidant urbanísticament com una de les zones comercials i financeres amb més pes a nivell metropolità, la seva fisonomia és encara molt diversa en els anys 50 i 60, amb nuclis de barraquistes disseminats, entre els quals destaquen els situats a les àrees de Maria Cristina i el Camp Nou.

Fotomuntatges d'ortofotomapes (1945; 1966; 1985) i plans urbanístics (1958) del territori. Estudi per a la comprensió de l'evolució de l'entorn construït i el perímetre de la presó

DONES/PRESÓ. JORNADES INTERNACIONALS I EXPOSICIÓ ENTORN AL FUTUR MONUMENT A LA PRESÓ DE DONES DE LES CORTS

Des de la primera reunió del grup promotor el dia 20 de novembre de 2013, els debats i reunions succeïdes entre els agents i ciutadans implicats condueixen a la voluntat d'obrir el debat a nous actors i alhora superar l'escala local, la qual cosa resulta en l'organització de **DONES/PRESÓ. Jornades internacionals i Exposició entorn al Futur Monument a la Presó de Dones de les Corts**, els dies 25 al 27 de novembre de 2014. L'objecte de les Jornades és compartir els debats entorn al futur monument amb experts internacionals³, establint alhora un diàleg ric i transversal amb la ciutadania.

Dimarts 25 novembre

17:00 - 17:30 h

Obertura de les Jornades

17:30 - 18:00 h

Història i Memòria de les dones empresonades, el cas de les Corts.

Fernando Hernández (historiador, Madrid)

18:00 - 18:30 h

Memòria i vivències, les veus dels familiars

Anna Maria Batalla, Maria Rosa López

18:30 - 19:00 h

Debat

19:00 - 19:30 h

Conferència inaugural: **Memòria i espai públic, com sociabilitzen els contra-monuments.** Horst Hoheisel (artista, Alemanya)

19:30 - 20:00 h

Taula A: **Exemples internacionals**

Stefanie Endlich (professora, Alemanya),
Valentina Rozas (arquitecte, Xile/EEUU)

20:00 - 20:30 h

Debat i conclusions

20:30 - 21:00 h

Lectura homenatge. **Les veus de les Corts**

Dimecres 26 novembre

17:00 - 17:45 h

Taula B: **Les entitats i els processos participatius, una presó invisible per a una memòria social compartida.** Mercè de la Torre (Dones & Co), Jordi Guixé (Eurom), Núria Ricart (Cr.Polis)

17:45 - 18:15 h

Dones, monumentalitat i espai públic.

Les Corts, Barcelona. Isabel Segura (historiadora, Barcelona)

18:15 - 18:40 h

Assalts de Memòria. Projecte Ex-presó.

Daniel Godia, Daniel Raya, Joaquín Jordán (Colectivo Ex-presó). **Reacció a la Plaça de Dones del 36.** Arran Gràcia

18:40 - 19:00 h

Debat

19:00 - 19:30 h

Memòria Fragmentada. Francesc Torres (artista, Barcelona)

19:30 - 20:15 h

Taula C: **Art, memòria i espai públic una perspectiva Europea i Internacional.**

Fernando Sánchez Castillo (artista, Madrid),
Pedro Brandão (arquitecte, Lisboa), Kristina Norman (artista, Tallin)

20:15 - 20:45h

Debat i conclusions

Programa de les Jornades internacionals i Exposició entorn al Futur Monument a la Presó de Dones de les Corts

³ Horst Hoheisel, Stephanie Endlich, Kristina Norman, Jordi Henrich, Valentina Rozas, Eulàlia Grau, Francesc Torres, Pedro Brandao, Fernando Hernández, Fernando Sánchez Castillo, Jordi Guixé, Antoni Remesar, Núria Ricart

Les Jornades s'articulen en forma de *workshop* durant els matins, i taules rodones i conferències públiques durant les tardes. Les sessions serveixen per debatre sobre la capacitat de l'art contemporani per socialitzar la memòria col·lectiva i la dignificació de les víctimes, apostant per una forma transversal i col·lectiva de reflexió entorn a la creació d'espais públics de memòria. Una de les presentacions amb més impacte durant les Jornades és la representació teatral "Les Veus de Les Corts", de Memòria Silenciada. En l'obra, els testimonis de les dones són la cadena de transmissió de la realitat viscuda: el patiment, la injustícia, però també l'expressió de la resistència.

Discussió durant una de les sessions del Workshop i Taula C: Art, memòria i espai públic, una perspectiva europea i internacional. 26/11/2015

El grup d'experts es configura a partir de les Jornades com a consell tècnic i artístic assessor del procés. En paral·lel s'organitza l'exposició del projectes del Màster de Disseny Urbà (UB) en un espai expositiu públic creat *ex professo* per a l'ocasió, en un dels xamfrans de la cruïlla dels carrers Joan Güell amb Europa. El disseny d'aquesta exposició temporal es converteix en el disseny de l'**Espai de Memòria DONES/PRESÓ**, espai provisional construït a l'espera d'un monument definitiu.

Ruta per l'antic perímetre i finalització a l'Espai de Memòria DONES/PRESÓ. 25/11/2014

Les conclusions extreïtes del conjunt de les Jornades internacionals i la seva posterior discussió en la reunió del procés participatiu del dia 10 de desembre de 2014, són fonamentals en relació a l'estratègia a seguir l'any 2015.

Per una part, es valora positivament l'Espai de Memòria DONES/ PRESÓ, per la visibilitat atorgada al procés de participació. En aquest sentit es valora convertir aquest emplaçament en el lloc d'expressió pública del propi procés. Es destaca com imprescindible seguir potenciant la socialització de la memòria per a la construcció del futur monument i per tant es proposa la dinamització de l'espai amb esdeveniments singulars que ajudin a la difusió del que va ser la presó, i a l'apropiació del lloc per part de la ciutadania, especialment dels més joves. En aquest sentit es proposa l'establiment d'un dia simbòlic anual de commemoració i trobada.

Taula A: Exemples internacionals.
Valentina Rozas
castellà | 3 des. 2014

Taula B: Les entitats i els processos participatius, una presó invisible per a una memòria social compartida
català | 3 des. 2014

Dones, monumentalitat i espai públic. Les Corts, Barcelona. Isabel Segura
català | 3 des. 2014

Assalts de Memòria. Projecte Ex-Presó. Daniel Godia i Daniel Raya
català | 3 des. 2014

Imatges dels enregistraments de les conferències i taules rodones de les Jornades

A més sorgeix la proposta de mantenir una estratègia d'ocupació d'altres espais que ajudin a entendre la dimensió territorial de la desapareguda Presó. Especialment es proposa impulsar la intervenció a la cantonada de Diagonal / Joan Güell d'un dels projectes pensats des del màster, en el qual es fa ús de la senyalètica de proximitat per identificar l'espai que ocupava la Presó de Dones, però també el Camp de la Bota, on van ser afusellades 11 dones.

Entre moltes altres idees i consideracions es defineix el que podria ser el programa per al futur monument, així com els principals models de selecció del projecte definitiu.

ESPAI DE MEMÒRIA DONES/PRESÓ

L'espai de Memòria DONES/PRESÓ està conformat per 5 monòlits impresos per ambdues cares de 3 metres i mig d'alçada, situats al xamfrà nord-oest de la cruïlla dels carrers Joan Güell i Europa. Dos són els elements que determinen la seva situació, escala i formalització.

El principal és la capacitat expressiva d'una imatge, una de les moltes preses pel fotògraf Pérez de Rozas el dia de la Mercè de l'any 1944 a la Presó de Les Corts, durant l'acte d'excarceració d'una de les preses. Aquesta imatge és un retrat del règim franquista en una de les seves màximes expressions, la de la repressió femenina.

Excarceració de preses en aplicació del nou decret de Franco a la Presó de Les Corts. En la imatge apareixen els membres de la Junta de disciplina de la presó, presidits de forma excepcional pel Director General de Prisiones, Ángel Sanz, de visita a la ciutat, així com pel delegat eclesialístic Martí Torrent. Pérez de Rozas, 5-4-1944 (Arxiu Fotogràfic de Barcelona)

En la fotografia apareixen, darrera d'una taula abanderada, els principals estaments jeràrquics del règim: el militar, el tecnòcrata i el capellà. El tres homes tenen la mirada fixada en la dona, que resta de peu davant ells, uniformada, en posició hieràtica, alhora digna, alhora submissa.

Una altra dona també la mira però aquesta resta en un tercer pla, asseguda en un racó, fora de l'espai masculí de decisió que ofereix la taula. És una de les monges superiors de l'ordre de les Filles de la Caritat, encarregades de la vigilància penitenciària durant el règim.

Espai de Memòria DONES/PRESÓ. Vista exterior des de l'espai vial

Al fons de l'estança, uns estants replets de documents arxivats. I com un quadre dins el quadre, la imatge de dos personatges penjats a la paret. El retrat emmarcat de Franco presidint l'acte, i just a sota, -domèstic i contradictori amb tot l'ambient de l'estança-, un calendari de perfums Foret il·lustrat amb la imatge d'un rostre femení, bell i somrient. En l'enquadrament que fa el fotògraf, la dona, tot i ser la protagonista de l'escena, és l'única sense identitat. Tots i cada un dels personatges que la jutgen moral i políticament mostren, -també a la història-, el seu rostre.

Aquesta imatge ha acompanyat el procés com un talismà del qual es desconeix el vertader potencial. És una imatge foto-periodística d'un moment històric determinat, però també una obra d'art inesgotable.

Cinc són els personatges principals de l'estança, i aquest nombre determina el segon element que configura la disposició dels monòlits. També les paraules DONES i PRESÓ, situades en una de les dues cares de la intervenció, tenen ambdues cinc lletres. La imatge del Pérez de Rozas, -segmentada per tal d'individualitzar cada un dels personatges-, s'ofereix a l'espai vial, i mostra al capdemunt la paraula D-O-N-E-S. En el muntatge, la protagonista adquireix una tonalitat lila que la diferencia de la resta de la imatge. La cara que s'ofereix a l'acera, i per tant a l'espai dels vianants, és aquella dedicada als continguts expositius. En ella es llegeix la paraula P-R-E-S-Ó.

Tal i com es valora durant les Jornades internacionals, el conjunt té la vocació de ser un espai de memòria dinàmic i obert a la ciutadania; de durada indeterminada, fins a la construcció del monument definitiu. Des de la seva construcció el Novembre de 2014 i fins al 6 de Març de 2015, la part expositiva de l'espai es dedica al conjunt dels 7 projectes dels estudiants del Màster de Disseny Urbà (UB).

Exposició dels projectes del Màster de Disseny Urbà a l'Espai de Memòria DONES/PRESÓ. 25/11/2014 – 6/3/2015

A partir del 6 de Març, -data vinculada al 8 de març, dia internacional de la dona-, aquests continguts són substituïts per algunes veus d'ex-preses, de gran potència testimonial. Els colors, que en la primera exposició es movien al voltant del vermell, terra i negre,...ara passen a ser eminentment liles, reivindicant el simbolisme associat al gènere i la dimensió contemporània de la recuperació d'aquesta memòria.

Aquesta segona fase expositiva, de caire més memorial, recull alguns dels aspectes considerats al llarg de tot el procés, o destacats i discutits durant les Jornades internacionals:

- La memòria individual de les dones repressaliades a través de la identificació del nom de les 11 preses afusellades.
- El treball sobre les veus com a material formal i de transmissió de la memòria.
- La reflexió sobre la repressió de gènere exercida durant el franquisme.
- La transmissió de l'escala supralocal de la presó, com espai de memòria ancorat a Les Corts però vinculat amb altres indrets a nivell metropolità com el Camp de la Bota i el Fossar de la Pedrera.
- El manteniment de la informació sobre la traça de la presó, com imatge icònica d'una institució completament desapareguda del paisatge i del territori.
- L'expressió del procés participatiu i de la voluntat de seguir treballant per a la creació d'un futur monument.

E

r guerra costat
 lpe dona roja t
 madres por luch
 abril hijo presó
 raó separatist
 a capella rogar

Victoria Pujolar Amat

"La vida oficial se componía de monótonos
 recuentos de mañana y tarde, formación
 y Gars al sol en el patio; tareas de limpieza
 y talleres obligados para las juzgadas a destinos,
 es decir, cocina, oficinas... Las vejaciones...
 La misa obligada del domingo... y eternamente,
 el rancho infesto"

Tomasa Cuevas Gutiérrez

"A los dos o tres días de estar en la enfermería,
 vino el cura, para ver si necesitaba de sus
 servicios. Al preguntarme qué tenía, le dije:
 Muchos palos que me ha dado la polioia"

Maria Salvo Iborra

"La prisión estaba regida por monjas,
 con su peculiar forma de tratar a las personas,
 con sus favoritismos... con una frialdad y falta
 de humildad ante tanta tragedia que les rodeaba.
 Por un lado nos trataban como a niñas
 descarriladas, y por otro como a poseídas
 por todos los demonios"

"Es paradójico, oí, pensar que estás privada de
 libertad i alhora sentir que no et poden dominar?
 No et senties dominada, ni molt menys (...) creiem
 que teniem la força de la raó, i no varem cedir mai
 (...) Per a mi, la presó va ser una escola
 de capacitat política i cultural"

Isabel Vicente García

"Amb els casos d'homosexualitat - que n'hi havia -,
 a les que enganxava (el director),
 les feia pelar al zero"

a memòria rep
 tícies oblit inf
 sofriments pèr
 avoritismos m
 rector Falange
 pelar al zero p
 rits solidaritat
 naltractes dem

Diverses vistes de l'espai de Memòria DONES PRESÓ. 6/3/2015. Monòlit amb testimonis d'expresses (fase 2)

En ambdues fases, un dels monòlits comunica la dimensió memorial de l'espai fent un homenatge explícit amb la intenció de superar conceptual i formalment la placa instal·lada l'any 2010 al lateral de El Corte Inglés.

El conjunt del procés és reconegut amb la Medalla d'Honor de Barcelona l'any 2015. Falta però encara molt camí per fer. Volem reivindicar en l'espai urbà la construcció d'un monument definitiu. De moment però treballem per a l'apropiació i dinamització de l'Espai de Memòria de la presó; i per aquesta raó, el dia 14 d'Abril de 2015, data de celebració de la proclamació de la República espanyola, s'organitza un acte d'homenatge a les dones, -i als seus fills i filles-, repressaliades en aquesta institució.

Acte d'homenatge a les preses, -i als fills i filles-, repressaliades a la Presó de Les Corts.

14 d'Abril de 2015